

Kommunevalg

Kurshefte utgitt av

**Norsk Forbund for
Utviklingshemmede**

Revidert 2019

nfu

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Postboks 8954 Youngstorget, 0028 Oslo

Telefon: 22 39 60 50

E-post: post@nfunorge.org

Nettside: www.nfunorge.org

Layout: Marte Louise Lilleby

Foto: Margrethe Madsbakken (for NFU),

iStockfoto, unsplash.com

Vi takker Valgdirektoratet for økonomisk støtte til prosjektet "Jeg vil stemme!".

Deltaker

Innhold

	Side
Innledning for kursholder	4
Målgruppe, tema m.m.	5
Praktiske råd	6
Samling 1: Kommunevalg	8
Samling 2: Kommunestyret	12
Samling 3: De politiske partiene	14
Samling 4: Besøk på rådhuset	16
Samling 5: Oppsummering	18
Tilleggs-stoff	20
Kort om kommune, kommunevalg	21
Vanskelige ord	24
Evalueringskjema	32
Lettlest kursmaterieell fra NFU	33
Adresser til partiene	34

Innledning for kursholder

Dette kursheftet tar opp noen av de viktigste prinsippene og retningslinjene for hvordan kommunene blir styrt gjennom kommunestyre og kommunevalg. I tillegg blir det lagt vekt på hvordan et kommunevalg blir gjennomført og hvordan den enkelte kan delta.

Kursheftet ble revidert våren 2019 som del av prosjektet "Jeg vil stemme!" der NFU sammen med Signo Vivo og Karde AS har utviklet en nettside med lettlest informasjon om demokrati, valg og politiske partier i Norge. Vi anbefaler å bruke www.jegvilstemme.no sammen med kursheftet. Heftet inneholder mange oppgaver og spørsmål som ikke passer like godt for alle deltakerne. Samlingene trenger ikke inneholde alle de temaene som er omtalt. Kursleder må velge ut, eventuelt tilpasse og forenkle spørsmålene og informasjonen.

Kursleder skaffer det materiellet som er aktuelt og legger dette til rette for deltakerne. NFU har gjort et utvalg av de største partiene for å gjøre det politiske landskapet mer oversiktlig. Som kursholder må du gjerne supplere med flere partier som er i kommunen.

Der er viktig å aktualisere de ulike emnene og bevisstgjøre deltakerne om egen situasjon når det gjelder valg. Det bør legges stor vekt på at deltakerne får gi uttrykk for egne meninger og ønsker. Dersom deltakerne ønsker det, kan kurset utvides med en samling for å se på en debatt på TV eller å delta på et møte i et politisk parti eller i en politisk debatt. Det kan også være aktuelt å arrangere egen politisk debattkveld. De politiske partier vil da få anledning til å si hva de vil gjøre for å bedre livssituasjonen for mennesker med utviklingshemning i kommunen.

Finn gjerne en egen sak som er aktuell for deltakerne å følge opp gjennom alle samlingene.

Til slutt i dette kursheftet er det en del tilleggsstoff:

- Kort om kommune og kommunevalg
- Ord og uttrykk som blir brukt i politisk sammenheng
- Dette sier partiene om seg selv – hentet fra internett
- Adresser, e-postadresser og telefonnummer til forskjellige partier

Tema: **Kommunevalg**

Målgruppe	Mennesker med utviklingshemning og andre som vil lære om kommunevalg.
Hovedmål	Gi økt valgdeltagelse
Delmål	Gi økt kunnskap om kommunevalg og kommunen som politisk institusjon. Delta i og påvirke samfunnet. Bruke stemmeretten og dermed få medbestemmelse og innvirkning på egen livssituasjon.
Antall samlinger	5 samlinger à 3 timer er å anbefale. (Minstekrav for tilskuddsberettiget kurs er 8 timer) Hver time er 60 minutter. Husk pauser. Samlingene bør være avsluttet innen 3 måneder.

Praktisk informasjon og råd

Regler for samlinger

Kursheftet Kommunevalg er godkjent av Studieforbundet næring og samfunn. Det er ett av kravene for å motta tilskudd til avholdte kurs.

Kurset skal ha en leder. Kursleder må sette seg inn i reglene for kursarbeid som finnes på studieforbundets nettsider.

Planlagt kurs registreres hos studieforbundet. Avsluttet kurs innrapporteres med navn på fremmøtte, kostnader og inntekter.

For å få vite mer, kontakt:

Studieforbundet næring og samfunn

Telefon: 22 17 66 00

E-post: post@naeringogsamfunn.no

Hjemmeside: www.naeringogsamfunn.no

Kontoradresse: Hollendergata 5, 0190 Oslo

Gjennomføring

Det kan være en fordel å lage et kort referat etter hver samling. Dette referatet kan brukes ved starten av neste samling.

Det kan også være aktuelt å invitere en "ressursperson" til én eller flere samlinger. Denne personen bør ikke forelese, men hjelpe til med å klargjøre problemstillinger og ellers delta i samtalen. Kursleder anbefales å innhente relevant informasjon om kommunevalg under www.valg.no og www.jegvilstemme.no. Sistnevnte nettside er tilrettelagt for personer med utviklingshemning.

Deltakerne blir oppfordret til å klippe ut avisinnlegg, artikler og lignende om emnet. Video-opptak fra pågående valgkamp vist på TV, kan også være aktuelt å bruke.

Deltakerne kan oppfordres til å vise kursheftet til venner og familie og drøfte de forskjellige emner og spørsmål.

Alle sidene i kursheftet er ikke fullskrevet. Disse kan benyttes til personlige notater, innliming av bilder, utklipp og lignende.

Samling 1: Kommunevalg

Mål

- Bli kjent med hverandre
- Gjennomgå tema og kursmateriell
- Lære om demokrati

Kursmateriell

Kort om kommune og kommunevalg (side 21)

Kart over kommunen (skaffes av kursleder)

Arbeidsark til samling 1 (side 9)

Samtale / drøfting og aktiviteter

- Hva er kommunens oppgaver?
- Hvem kan stemme ved et kommunevalg?
- Hvem har den virkelige retten til å styre i et demokratisk samfunn?
- På hvilken måte kan du som innbygger i en kommune styre i kommunen din?
- Hvorfor er det viktig å være med å bestemme?
- Hva står i konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) om valgdeltakelse?
- Hvordan blir et politisk parti til?
- Du kan bla i brosjyrer og i aviser og samtale om det du ser.
- Se Vanskelige ord side 24 dersom det er noe du lurer på.
- Arbeid med arbeidsark 1

Oppsummering fra samlingen:

- Hva gjør vi på neste samling?
- Praktiske ting vi må huske på?

Arbeidsark 1 til samling 1

Lim inn utklipp som handler om valget i din kommune.

Arbeidsark 2 til samling 1

Klipp og lim inn bilde av politikere i din kommune. Dersom du vet hvilket parti disse tilhører, kan du lime disse inn bak navnet på partiet. Kursleder kan kanskje kopiere opp en del bilder.

Andre partier

Samling 2: Kommunestyret

Mål

Å lære om:

- Kommunestyrets oppgaver og ansvar
- Ordførerens oppgaver
- Formannskapetets oppgaver og ansvar
- Forskjellige utvalg i kommunen

Kursmaterieill

Brosjyre fra kommunen (dersom din kommune har dette)

Kort om kommune, kommunestyre og kommunevalg (side 21)

Vanskelige ord (side 24)

Arbeidsark til samling 2 (side 13)

Samtale / drøfting og aktiviteter

- Hva er et kommunestyre?
- Hva er den viktigste oppgaven til kommunestyret?
- Hvordan kan kommunestyrets arbeid ha interesse for den enkelte av oss?
- Hvordan får kommunen inntekter og hva bruker kommunen penger på?
- Hvordan kan vi påvirke kommunestyrets beslutninger og vedtak?
- Klipp ut og lag veggavis av bilder og overskrifter om kommunestyret og lignende fra aviser og brosjyrer.
- Se Vanskelige ord (side 24) dersom det er noe du lurer på.
- Finn ut hvor sakspapirer til kommunestyret og utvalgene legges ut (se blant annet annonse i avisen og på kommunens hjemmeside).
- Arbeid med arbeidsark 2 (dette kan gjøres individuelt eller to-tre kan arbeide i lag).

Oppsummering fra samlingen:

- Hva gjør vi på neste samling?
- Praktiske ting vi må huske på?

Arbeidsark til samling 2

(For deltakere som trenger hjelp, kan kurslederen eller en annen hjelpe til som "sekretær").

Hva heter kommunen du bor i?

Hva heter nåværende ordfører:

Hvilket parti tilhører han/hun:

Skriv navnet på andre du vet sitter i kommunestyret. Dersom du vet hvilket parti de tilhører, kan du skrive det bak navnet.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hvor mange personer er det i kommunestyret?

Hvor mange personer er det i formannskapet?

Samling 3: De politiske partiene

Mål

- Lære om de politiske partiene
- Lære om partienes prinsipp- og handlingsprogram
- Gjøre seg kjent med administrasjonen i kommunen

Kursmaterieill

Prinsipp- og handlingsprogram fra de forskjellige partiene

Aviser og brosjyrer

Vanskelige ord (side 24)

Arbeidsark til samling 3 (side 15)

Samtale / drøfting og aktiviteter

- Mange politiske partier stiller valglister ved kommunevalget. Hvem har representanter i kommunestyret nå?
- Ville du like å være representant i kommunestyret?
- Hvilke saker ville du ta opp, og hva ville du endre på?
- Finn noen eksempler på hva som er politikernes oppgaver og hva som er administrasjonens oppgaver.
- Demokrati i dagliglivet: Lag to eller tre innlegg i en sak og stem over innleggene.
- Lag en bildemontasje over personer som stiller til valg i din kommune.
- Arbeid med arbeidsark 3

Oppsummering fra samlingen:

- Hva gjør vi på neste samling?
- Praktiske ting vi må huske på?

Arbeidsark til samling 3

Se på logoene til de forskjellige partiene. Lag en strek til navnet på partiet (det gjør ingenting om strekene krysser hverandre).

Kristelig folkeparti

Fremskrittspartiet

Venstre

Sosialistisk Venstreparti

Høyre

Miljøpartiet De grønne

Det Norske Arbeiderparti

Senterpartiet

Partiet Rødt

Samling 4: Aktiviteter

Aktivitet 1

Besøk på kommunehuset eller rådhuset

Vektlegging på orientering om framgangsmåte og utstyr som blir brukt ved kommunevalg. Kanskje kan et møte med ordføreren være aktuelt. Ordføreren kan da fortelle om kommunevalget og hvordan dette foregår. Besøket må avtales i god tid. Lokalavisen kan inviteres til å være med. Bruk gjerne arbeidsark til Samling 4.

Kursmaterieell

Arbeidsark til samling 4 (side 17)

Dette bør en få se eller få orientering om:

- Manntallet – se at navnet står i manntall-listen.
- Valgurne (som kanskje kan lånes fra kommunen på neste samling).
- Stemmesedler og konvolutter til stemmesedlene.
- Hemmelig valg – hva menes med det?
- Prøve framgangsmåten – å velge slik det blir gjort på valgdagen.
- Se kommunestyresalen og sette seg ned der.
- Muligheter til skyss til og fra valglokalet.
- Retten til hjelp i valglokalet på valgdagen til de som har behov for det.
- Orientering om hvor de aktuelle valglokalene er i kommunen.

Aktivitet 2

Politisk debattmøte

Dette kan være i tillegg til de andre samlingene, men kan også komme i stedet for besøket på kommunehuset – rådhuset. Dersom en velger å lage et politisk debattmøte, bør en knytte til seg flere ressurspersoner som kan hjelpe til med organiseringen. Det er viktig at opplegget er tilpasset målgruppen.

Oppsummering fra samlingen:

- Hva gjør vi på neste samling?
- Praktiske ting vi må huske på?

Arbeidsark til samling 4

På denne siden kan du skrive personlige notater eller lime inn noe du har klippet ut fra brosjyrer eller aviser.

Samling 5: Oppsummering

Mål

- Deltakerne forstår hovedforskjellen mellom partiene
- Deltakerne er trygge på hvordan de skal stemme

Kursmaterieell

Materieell som er brukt tidligere
Arbeidsark til samling 5 (side 19)
Evalueringsskjema (side 32)
Kursbevis (følger kursheftet)

Samtale / drøfting og aktiviteter:

- Oppsummering etter besøket på kommunehuset eller etter debattmøtet.
- Hva forventer du av de personene eller det partiet du vil stemme på?
- Repetisjon av framgangsmåten – hvordan stemme på valgdagen.
- Arbeid med arbeidsark 5

Vurdering av samlingen

Samtale, men bruk gjerne skjemaet som følger med i heftet.

Avslutning

Utdeling av kursbevis.
Dersom en ønsker å avslutte med noe å spise og drikke, må dette være avtalt på forhånd.

Rapport

Kurslederen noterer nødvendige opplysninger om fremmøtte som del av rapporteringen til studieforbundet etter avsluttet kurs.

NFU takker for innsatsen og ønsker dere alle et godt valg!

Arbeidsark til samling 5

Her er en liste over viktige samfunnsoppgaver. Sett strek fra hver oppgave til det partiet du mener arbeider best med den bestemte oppgaven.

1. Skole og opplæring

2. Arbeid til alle

3. Tilrettelegge samfunnet for mennesker med funksjonsnedsettelse

4. God eldreomsorg

5. Rettferdig skattepolitikk

6. Trygd og sosialhjelp til de som trenger det

7. Rettferdig fordeling av godene i samfunnet – slik at alle får det de har behov for

8. Tar vare på naturen og miljøet rundt oss

9. Behandler flyktninger og asylsøkere på en rettferdig måte

Tilleggs-stoff

- Kort om kommune, kommunestyre og kommunevalg (side 21)
- Vanskelige ord (side 24)
- Evalueringsskjema (side 32)
- Andre kurs fra NFU med godkjente studieplaner (side 33)
- Kontaktopplysninger til partiene (side 34)

Kort om kommune, kommunestyre og kommunevalg

17. mai 1814 ble Grunnloven underskrevet av Riksforsamlingen på Eidsvoll. Samme dag ble Christian Frederik valgt til konge i et fritt, selvstendig og uavhengig land. Med dette hadde Norge fått sin egen Grunnlov og dannet egen nasjonalforsamling som vi kaller Stortinget.

I et demokrati er det folket som bor i landet, som har retten til å styre det og bestemme. Det gjør vi ved å velge representanter til Stortinget, fylkestinget og kommunestyret.

Det er kommunevalg hvert 4. år. Alle som har folkeregistrert adresse i kommunen og som fyller 18 år det året det er valg, har stemmerett.

Samtidig som det er kommunevalg, er det også fylkestingsvalg. Der velger en personer som skal bestemme over hvordan fylket skal bruke pengene sine. De bestemmer også over visse ting som gjelder fylket. De lager også planer og retningslinjer for fylket.

De politiske partiene har valglister med navn på de personene de ønsker skal komme inn i kommunestyret.

Norge er delt i fylker, som igjen er delt i kommuner. Det er 18 fylker og 422 kommuner i Norge.

Kommune

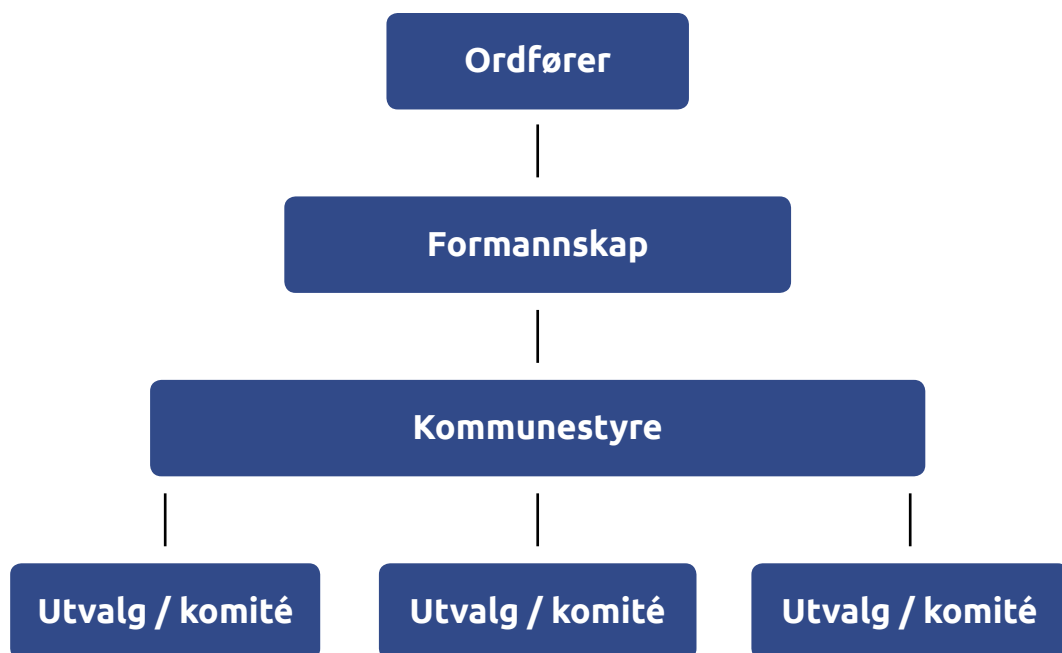
Når det er blitt valgt et kommunestyre, blir det også valgt en ordfører. Vanligvis er det den personen som står øverst på valglisten fra det partiet som får mest stemmer ved valget.

Hvor mange som er i kommunestyret er forskjellig fra kommune til kommune.

Kommunestyret bestemmer hvem som skal sitte i formannskapet, som er et slags arbeidsstyre i kommunen. Ordfører er leder i formannskapet.

I hver kommune er det forskjellige utvalg/komiteer. Disse skal arbeide med bestemte områder – helse og sosial, oppvekst og skole, arbeid og næring. Utvalgene/komiteene kan ha forskjellige arbeidsområder fra kommune til kommune.

Store bykommuner kan være delt i bydeler som kan være selvstendig styrt.

Kommunestyret har blant annet ansvar for

- å lage et budsjett med inntekter og utgifter
- å bestemme hvordan pengene skal brukes til alles beste
- barnehage og grunnskole
- å bygge veier slik at både fotgjengere, syklistene og biler har plass
- legetjenester – helse
- sosialtjenester – støttekontakt, avlastning
- snørydding

Å være medlem av et politisk parti

Den demokratiske styremåten vår er knyttet til politiske partier. Disse har ulike program og idégrunnlag. Gjennom partiene kan personer som mener det samme, påvirke hvordan kommunen skal styres.

Du vil nok ikke finne et politisk parti som du er enig med i alle ting. Innen hvert parti er det ulike meninger. Gjennom diskusjoner kan medlemmene i partiene påvirke de vedtak og bestemmelser som blir tatt.

Alle som ønsker det kan bli medlem av et politisk parti. Da betaler en kontingent og får medlemskort. De fleste partiene har sikkert lokallag i kommunen din. Ved å ta kontakt med lokalkontoret eller lederen av partiet du ønsker å bli medlem av, får du alle nødvendige opplysninger.

Vanskelige ord

På denne siden finner du forklaringer på mange vanskelige ord. Disse ordene blir ofte brukt når det er snakk om demokrati, valg og politiske partier, Stortinget og kommunestyret.

A

Administrasjon: Personer som arbeider med å forberede saker og gjennomføre det politikerne bestemmer.

Arbeidsprogram: Før et valg bestemmer partiene hva som skal være de viktigste sakene de vil arbeide med. De bestemmer også hvordan partiet vil arbeide i kommende valgperiode (4 år). Et annet ord for dette er handlingsprogram.

Arbeidsstyre kan være for eksempel et midlertidig styre som jobber fram til et vanlig eller permanent styre blir utnevnt.

B

Budsjett: Alle kommuner har budsjett. Det kalles kommunebudsjett. Staten har budsjett. Det kalles statsbudsjettet.

Budsjett er en oversikt over hvor mye penger de "får inn" og hvor mye penger de skal bruke.

Oversikten gjelder ofte for 1 år.

D

Debatt: Diskusjon, at mennesker snakker ivrig med hverandre.

De som debatterer kan ofte være uenige om ting, for eksempel om politikk.

Delegasjon, delegere: Å gi noen andre ansvaret for en oppgave.

Demokrati: Folkestyre. Alle sammen kan være med å velge de personene som skal styre og bestemme i landet.

Det samme gjelder for kommunene.

Det er viktig at det er flere partier og flere personer å velge mellom.

Departement: Arbeidet til regjeringen er delt opp i flere arbeidsområder. Det fins det et departement for hvert av disse arbeidsområdene. Det jobber mange mennesker i et departement. Personen som leder et departement kalles statsråd eller minister.

F

Folkeavstemning: At folket får bestemme hva landet skal gjøre.

Alle som har lov til å stemme kan stemme i en folkeavstemning.

Folkeregister, folkeregistrert adresse:

Folkeregisteret er et stort lager av informasjon om personer som bor eller har bodd i Norge.

Informasjonen er blant annet navn, fødselsnummer, adresse og mye annet.

Folkeregistrert adresse er din nåværende adresse.

Folkestyre: Samme som demokrati.

Forhåndsstemme: De som ikke har mulighet til å stemme på valgdagen kan få stemme på forhånd – før valgdagen.

Det kan være for eksempel på kommunehuset, rådhuset, på postkontoret eller på et servicetorg.

Kommunens nettsider har informasjon om stemmelokalene.

Formannskap: Et politisk organ i kommunen som behandler forslag til økonomi, budsjett og skatter.

Et organ er en samling personer.

Formannskapet har medlemmer fra kommunestyret.

Ordføreren og varaordføreren er med i formannskapet.

Fylke: Et fylke består av mange kommuner.

Fylkeskommunen styrer i et fylke.

Et fylke består av mange kommuner.

Fylkesmann er den øverste lederen av en fylkesadministrasjon i Norges fylker.

Ordet fylkesmann brukes også om alle dem som jobber hos fylkesmannen.

Fylkesmannen er regjeringens representant i fylket og skal overvåke at Stortingets og regjeringens vedtak blir gjennomført.

Fylkesting: Fylkestinget er det øverste organet i fylkeskommunen.

Fylkestinget velges direkte av fylkets innbyggere hvert 4. år, ved kommune- og fylkestingsvalg.

G

Grunnloven: Den øverste loven i Norge. Den forteller hvordan vi skal ha det i Norge. Den første Grunnloven ble laget 17. mai i 1814.

Det er derfor vi feirer 17. mai.

Vi feirer Grunnlovens bursdag.

H

Handlingsprogram: Før et valg bestemmer partiene hva som skal være de viktigste sakene de vil arbeide med.

De bestemmer også hvordan partiet vil arbeide i kommende valgperiode (4 år).

Et annet ord for dette er arbeidsprogram.

Hjertesak: En sak eller et område som er veldig viktig for en person eller et politisk parti.

Et politisk parti snakker ofte om de viktigste sakene sine i en valgkamp og i debatter.

Høring: Av og til behandler politikerne saker som er viktig for mange.

En høring samler inn synspunkter fra dem som saken gjelder.

Så kan politikerne ta hensyn til hva folket mener om saken.

I

Innbygger: En innbygger er en person som bor i et område.

Et område være et land, fylke, kommune, by og sted.

Alle innbyggere i Norge bor i en kommune.

Interpellasjon: En interpellasjon er ofte et spørsmål til medlemmer av en regjering eller et kommunestyre.

Det kan for eksempel være en stortingsrepresentant som stiller spørsmålet til en statsråd.

I en interpellasjon får alle delta i debatten etter spørsmålet.

K

Kabinettspørsmål: Når en regjering stiller kabinettspørsmål, mener regjeringen at den vil gå av dersom et flertall i Stortinget stemmer imot regjeringens forslag.

Kandidat: En person som ønsker et verv eller en stilling.

En kandidat som stiller til valg, ønsker å jobbe med politikk i sin kommune eller fylke, eller på stortinget ved stortingsvalg.

Kapitalisme er et økonomisk system hvor det er private mennesker som eier bedrifter, eiendommer og formue.

Formue er verdier som private mennesker eier.

Det motsatte av kapitalisme er sosialisme.

I Norge har vi et økonomisk system som er en blanding av kapitalisme og sosialisme.

Private eier og staten eier.

Koalisjon: To eller flere partier samarbeider om å bli med i regjeringen.

Komité: En komité er gruppe personer som skal undersøke eller forberede noe.

Kommune: En kommune er et område i Norge.

Politikere som velges i kommunevalg styrer kommunen.

Politikerne i kommunen kan bestemme lokale saker selv.

For eksempel hvor skoler skal være og hvor mange skoler kommunen skal ha. De kan også bestemme om de som eier hus skal betale skatt til kommunen.

Kommunestyre består av de politikerne som blir valgt ved kommunevalg.

Det er kommunestyret som bestemmer i kommunen.

Konservativ: En person kan være konservativ.

En konservativ person ønsker å bevare det som er, og som samtidig mener at endringer skal skje gradvis.

Konvensjon er en bindende avtale mellom to eller flere stater.

Kumulere: Du kan endre på stemmeseddelen ved å sette et merke ved kandidatens navn.

Merket er et kryss i en liten firkant ved siden av kandidatens navn.

Da hjelper du denne kandidaten å bli valgt.

L

Legitimasjon: En velger som er ukjent for valgmedarbeider skal legitimere seg. Det betyr at det skal være mulig å kontrollere at du er den du utgir deg for å være.

Eksempler på legitimasjon er pass, førerkort og bankkort med bilde.

Minstekravet er at det må inneholde navn, fødselsdato og bilde.

Lovarbeid: Det å lage nye lover og bestemme over lovtekster.

Liberal: Å være liberal betyr at man ønsker individuell frihet.

At staten, for eksempel Stortinget og regjeringen, ikke bestemmer alt som gjelder enkelte mennesker.

M

Majoritet: Flertallet av en gruppe.

Maktfordeling: Et prinsipp som fordeler statsmakten på 3 uavhengige institusjoner; en lovgivende, en utøvende og en dømmende.

Stortinget er den lovgivende statsmakten.

Regjeringen er den utøvende statsmakten.

Domstolene er den dømmende statsmakten.

Mandat: Myndighet, fullmakt, oppdrag, verv.

Manntall: Oversikt over alle norske statsborgere som har stemmerett.

Menneskerettigheter er grunnleggende rettigheter som ethvert menneske har, uansett rase, kjønn, religion eller annen status.

Minister: Samme som statsråd.

Ministerium: Et annet ord for regjering. Et ministerium er alle ministrene som styrer landet.

Minoritet: Mindretallet av en gruppe.

Myndig: I Norge blir man myndig og kan stemme når man blir 18 år.

Myndighet er retten til å gjøre noe. Stortinget har for eksempel myndighet til å vedta lover.

O

Ordfører: En ordfører er valgt som leder av en kommune.

Ordføreren leder også kommunestyret.

Ordførerkandidat: De politiske partiene plukker ut personen som de vil ha som ordfører.

Resultatet av kommunevalget og forhandlinger mellom partiene avgjør hvem som til slutt blir ordfører i en kommune.

Opposisjon: De partiene som ikke er med i regjeringen eller kommunestyret.

Organ: Et organ er en samling personer som er satt sammen for å gjøre bestemte oppgaver.

P

Parlamentariker: En politiker som er valgt inn på Stortinget.

Parlamentarisme: En styreform der regjeringen er ansvarlig overfor Stortinget. Stortinget kan avsette regjeringen og velge ny.

Parti: Det samme som et politisk parti. Et parti består av en gruppe mennesker som mener omtrent det samme i politiske spørsmål.

Et politisk parti vil være med å bestemme hva som skal skje i Norge. Derfor deltar partier i valg.

Partileder leder et politisk parti. Lederen velges av partiet på et landsmøte. På partiets landsmøte deltar medlemmer av partiet fra hele landet.

Partiprogrammet forteller hvilken politikk partiet har for neste valgperiode. En valgperiode er 4 år.

Politikk: Politikk handler om fordeling av goder og plikter i et samfunn. Goder er det du får av samfunnet.

For eksempel helsetjenester, skole og veier. Plikter er hva innbyggerne må bidra med til samfunnet.

En plikt er å betale skatt til staten og kommunen.

Partiene som vinner valget, får makt til å gjennomføre sin politikk.

Noen partier vil for eksempel ha høye skatter slik at innbyggerne betaler mye til samfunnet.

Så kan samfunnet gi flere goder til innbyggerne.

Andre partier vil ha lite skatt.

Da får samfunnet mindre penger og kan gi mindre goder til innbyggerne.

Men innbyggerne får beholde mer penger selv fordi de ikke må betale så mye i skatt. Da kan innbyggerne skaffe seg godene selv.

Presidentskapet er ansvarlig for Stortingets arbeid.

Presidentskapet passer på at reglene for samarbeidet mellom regjeringen og Stortinget følges.

Presidentskapet består av 6 personer. Presidentskapet ledes av Stortingets president.

Prinsipp: Grunnleggende retningslinjer og leveregler.

Prognose: Regne ut hva som *trolig* vil bli endelig resultat for eksempel ved et valg.

R

Radikal: Ytterliggående eller ekstremt politisk syn.

Referat: Et referat forteller hva som skjedde eller ble sagt for eksempel i et møte.

Reform: En helt ny måte å gjøre ting på. Det gjelder ofte hele landet i mange år framover.

Regjeringen styrer Norge. Regjeringen består av mange statsråder. Statsrådene leder hvert sitt departement.

Representant: En som er valgt til et verv eller oppdrag (for eksempel stortingsrepresentant).

Rådmann: Øverste administrative leder i en kommune. Rådmannen er ikke politisk valgt. Rådmannen har ansvaret for å gjøre det politikerne bestemmer.

S

Saksordfører: Når en viktig sak skal behandles av Stortinget, blir det valgt en leder som organiserer arbeidet før den kommer til Stortinget.

Solidaritet: Av ulike grunner er det ikke alle som greier seg like godt i samfunnet. Prinsippet om at alle skal få nødvendig hjelp og dele godene i samfunnet, kaller vi solidaritet.

Sosialisme er et økonomisk system hvor staten eier bedrifter, eiendommer og formue. Formue er verdier som private mennesker eier. Det motsatte av sosialisme er kapitalisme. I Norge har vi et økonomisk system som er en blanding av kapitalisme og sosialisme. Private eier og staten eier.

Sperregrense: Partier som i stortingsvalget får over 4 % (prosent) av alle stemmene fra hele landet, kommer over sperregrensen. Disse partiene kan få såkalte utjevningsmandater på Stortinget.

Staten er Norge. Staten er det politiske systemet i Norge. Norge er et kongedømme. Norge er et demokrati hvor innbyggerne velger hvilke politiske partier som skal bestemme. I Norge har vi stortingsvalg og kommunevalg hvert 4. år.

Statsminister leder regjeringen.

Statsråd: Den politiske og ansvarlige lederen for et departement. Alle statsrådene tilsammen er landets regjering. En statsråd er det samme som en minister.

Stemme: Ved kommunevalg og stortingsvalg kan innbyggerne stemme på et politisk parti.

Stemmeavlukke: Ved valg lager partiene stemmesedler. En stemmeseddel inneholder navnene på personene som partiet vil skal være med å bestemme. Hvis du stemmer på valgdagen putter du stemmeseddelen din i en konvolutt. Ingen andre skal se hva du stemmer. Derfor går du inn i et lite rom hvor du putter stemmeseddelen i konvolutten. Dette lille rommet kalles stemmeavlukke.

Stemmerett er retten til å avgi stemme ved valg. Den er en del av demokratiet. Stemmerett er muligheten til å stemme ved for eksempel stortingsvalg, kommunevalg og fylkestingsvalg. Du har også rett til å avgi stemme i politiske enkeltsaker. Det kaller vi folkeavstemning.

Stemmeseddel: Partiet sin liste over de personene som er kandidater til kommunestyret, fylkestinget eller Stortinget. Denne listen blir brukt når du skal stemme på valgdagen.

Stortingsmelding: En stortingsmelding er en melding fra regjeringen til Stortinget. En stortingsmelding er et dokument om en sak som regjeringen ønsker å fortelle Stortinget om. Meldinger til Stortinget foreslår politikk som regjeringen ønsker å gjennomføre.

Stortingspresidenten leder Stortingets presidentskap. Stortingspresidenten er en viktig person i Norge. Bare Kongen er viktigere. Stortingspresidenten velges av politikerne som sitter på Stortinget.

Stryke: Du kan endre på stemmeseddelen ved å sette et merke ved kandidatens navn. Merket er et kryss i en liten firkant etter kandidatens navn. Ved å krysse her forteller du at du ikke ønsker at denne personen skal bli valgt.

Styresmakt: En politisk myndighet som bestemmer lover og passer på at lovene blir fulgt.

Suverenitet: Det å være uavhengig og ha rett til å bestemme over eget land og folk.

T

Trontale: En trontale er en tale som holdes av Kongen til Stortinget. Trontalen holdes hvert år om høsten når Stortinget åpner. Det er regjeringen som lager trontalen. Kongen leser den opp. Trontalen forteller hva regjeringen vil gjøre i året som kommer.

U

Utjevningsmandat: Hvert fylke har ett utjevningsmandat (representant) blant Stortingets 169 representanter. For at et parti skal få et utjevningsmandat må det ha passert sperregrensen. Sperregrensen er 4 % (prosent) av alle stemmene fra hele landet. Utjevningsmandater gjør at partier som gjør et godt valg i ett fylke, får en representant til Stortinget. Det kan skje selv om det samme partiet ikke gjør et like godt valg i andre fylker.

Utvalg: Kommuner kan lage politiske utvalg med bestemte oppgaver og ansvar. Et utvalg kan forberede saker for kommunestyret. Et utvalg kan også avgjøre en sak hvis kommunestyret har gitt utvalget myndighet til det.

V

Valgdistrikt: I stortingsvalget er det 19 valgdistrikter som svarer til fylkene. Dette er gjort for at de ulike deler av landet skal få en så rettferdig fordeling av representanter som mulig.

Valgfunksjonær: En valgfunksjonær passer på at alt går riktig for seg når du stemmer. For eksempel at du er den du sier at du er. Da må du vise fram legitimasjon: pass, førerkort eller bankkort med bilde. Valgfunksjonæren passer også på at du bare legger en stemmeseddel i valgurnen. Valgfunksjonær er det samme som valgmedarbeider.

Valgkamp: På møter, gjennom aviser, brosjyrer, debatter på TV og i radio forteller partiene om programmet sitt for neste valgperiode.

På denne måten vil de prøve å få flest mulig stemmer til eget parti.

Dette avgjør igjen hvor mange representanter og hvor mye makt de får på Stortinget eller i kommunestyret.

Valgkort: Kommunen sender et valgkort i posten til alle som har stemmerett.

På valgkortet finner du ditt navn og din adresse, og informasjon om hvilket valglokale du skal bruke på valgdagen.

Valgkrets: Som valgdistrikt, men ordet brukes ofte om kommunene.

Valgliste er det samme som stemmeseddel.

Det er partiet sin liste over de personene som er kandidater til kommunestyret, fylkestinget eller Stortinget.

Denne listen blir brukt når du skal stemme på valgdagen.

Valglokale: Huset eller stedet der valget foregår.

I de fleste kommunene er det flere valglokaler.

Dette skal gjøre det lett å være med og stemme.

Personer som trenger det, har rett på skyss og nødvendig hjelp i valglokalet.

Valgloven: Loven inneholder alle regler og forskrifter om stortingsvalg, kommunvalg og fylkestingsvalg

Valgmedarbeider: Samme som valgfunksjonær.

Valgurne: En stor «boks» som ligner på en postkasse.

Her legger man stemmeseddelen når man stemmer.

Både valgurnene og valget ellers er godt passet på så fusk ikke skal skje.

Varaordfører: En ordfører er valgt som leder av en kommune og som møteleder for kommunestyre.

Hvis ordføreren ikke kan møte overtar varaordfører.

Vararepresentant er en person som erstatter et fast medlem av en forsamling eller styre dersom et fast medlem har fravær.

Vedtak betyr beslutninger. Politiske organer som for eksempel Stortinget kan vedta lover, regler, budsjetter og lignende.

Visepresident er en person som erstatter presidentene hvis presidenten har fravær.

Ø

Økonomi er pengesaker. Politikk handler mye om penger.

Det koster penger å bygge skoler, veier og sykehus.

Det koster penger å ha lærere, bussjåfører og sykepleiere.

For å styre økonomi bruker du budsjett. Budsjettet forteller hvor mye penger du tror du greier å samle inn.

Budsjettet forteller også hvor mye penger ting koster.

I Norge samler staten inn penger gjennom skatter.

Evaluerings-skjema

1 Hvor mange deltakere var med på kurset?

.....

2 Hva var det beste med å være med i på kurset?

.....

3 Synes dere at dere lærte noe nytt?

.....

4 Hvilken samling var den morsomste eller mest lærerike?

.....

5 Var det noe som var for vanskelig? I så fall hva?

.....

.....

6 Var det noe som burde vært annerledes?

.....

.....

7 Har dere lyst til å være med på kurs en annen gang?

.....

8 Planlegger du å bruke stemmeretten din ved neste valg?

.....

Gi gjerne tilbakemelding til NFUs administrasjon

Lettlest kursmaterieell fra NFU

- 1 Stortingsvalg (bokmål) / Stortingsval (nynorsk)**
– Om bakgrunn og oppbyggingen av vårt politiske system.
- 2 Kommunevalg**
– Om bakgrunn, virkemåte og praktisk gjennomføring av et kommunevalg.
- 3 Vi og Samfunnet (nynorsk)**
– Om hvordan samfunnet rundt oss fungerer og hva det kan hjelpe oss med.
- 4 NFU – en organisasjon**
– En innføring i viktige sider ved NFU fra grunnen av.
- 5 Tillitsvalgt i organisasjonen NFU**
– Om tillitsvalgtrollen og funksjonen og om NFU som interesseorganisasjon.
- 6 NFUs prinsipp-program**
– Om NFU sine 10 prinsipper.
- 7 Fra foreldrehjem til eget hjem**
– Om det å flytte fra barndomshjemmet til eget hjem.
- 8 Kroppen min og følelsene mine (del 1)**
Til kurset følger veilederhefte.
- 9 Seksualitet og samliv (del 2)**
– Om samliv mellom mennesker. Bygger på kurset om Kroppen min og følelsene (del 1)
- 10 Pengene mine**
– Om personlig økonomi.
Til kurset følger regnskapsark og budsjettark i Excel på CD.
- 11 Aktiv i egen organisasjon**
– Om å arbeide aktivt i lokallag, fylkeslag og sentrale utvalg.
Til kurset følger veilederhefte.
- 12 Hvem jeg er og hva jeg vil**
– Om å bli bevisstgjort sin tro eller sitt livssyn

Adresser til partiene

Her finner du adresser til partiene sentralt.

Du kan også kontakte partiene lokalt i din kommune.

Parti	Besøks-adresse	Telefon-nummer	Post-adresse	Adresse, e-post og hjemmeside
Det Norske Arbeiderparti	Youngstorget 2A, Oslo	24 14 40 00	Postboks 8743 Youngstorget, 0028 Oslo	E-post: post@arbeiderpartiet.no Hjemmeside: www.arbeiderpartiet.no
Fremskrittspartiet	Karl Johans gate 25, Oslo	23 13 54 00	Karl Johans gate 25, 0159 Oslo	E-post: frp@frp.no Hjemmeside: www.frp.no
Kristelig Folkeparti	St. Olavs gate 28, Oslo	23 10 28 00	Postboks 478 Sentrum, 0105 Oslo	E-post: krf@krf.no Hjemmeside: www.krf.no
Senterpartiet	Grensen 9 B, Oslo	23 69 01 00	Postboks 1191 Sentrum, 0107 Oslo	E-post: post@sp.no Hjemmeside: www.senterpartiet.no
Venstre	Møllergaten 16, Oslo	22 40 43 50	Møllergaten 16, 0179 Oslo	E-post: venstre@venstre.no Hjemmeside: www.venstre.no
Høyre	Stortingsgaten 20, Oslo	22 82 90 00	Postboks 1536 Vika, 0117 Oslo	E-post: politikk@hoyre.no Hjemmeside: www.hoyre.no
Sosialistisk Venstreparti	Hagegata 22, Oslo	21 93 33 00	Hagegata 22, 0653 Oslo	E-post: post@sv.no Hjemmeside: www.sv.no
Miljøpartiet De Grønne	Hausmannsgate 19, Oslo	23 69 94 11	Hausmannsgate 19, 0182 Oslo	E-post: mdg@mdg.no Hjemmeside: www.mdg@mgd.no
Rødt	Dronningens gate 22, 0154 Oslo	22 98 90 50	Dronnings gt 22, 0154 Oslo	E-post: roedt@roedt.no Hjemmeside: www.roedt.no

Pr. mai 2019

Notater

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Postboks 8954 Youngstorget, 0028 Oslo
Telefon: 22 39 60 50
E-post: post@nfunorge.org
Nettside: www.nfunorge.org